

JAPONYA OKULÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINDA UYGULANAN AYNI YAŞ GRUPLARIYLA KARIŞIK YAŞ GRUPLARININ BİRARAYA GETİRİLMESİYLE OLUŞAN BİRLEŞTİRİLMİŞ YÖNTEM(*)

Dr. Bokko Tsuchiyama

Çev.: Doç. Dr. Tanju Gürkan(**)

1. Amaç

Toplumda, aile yapısında ve çocukların yaşamında meydana gelen son değişikliklere uyum sağlayabilmek için, gündüz bakımevlerinde ve anaokullarında aynı yaş gruplarıyla ilgili geleneksel sınıf organizasyonunun ve eğitim yönteminin değiştirilmesi gerekmektedir. Japonya'nın Osaka kentinde 0-5 yaş grubundaki 180 çocuğu barındıran Kohiituji Hoikuen Gündüz Çocuk Merkezinde, karışık yaş grupları aracılığıyla, **sınıflar** sisteminden, uygun bakım ve eğitim sağlama görevini de yerine getirmeyi başarmak için **öğrenme merkezleri** ve **sınıf** etkinlikleri ile birlikte, **ev-oda** organizasyonu şeklindeki yeni bir sisteme göre yapılmaya gidilmiştir. Yeni program baş öğretmen bayan Noyori Watanabe ve meslekdaşlarının işbirliği ile geliştirilmiştir. Bu makale geliştirilen program yöntemlerini ve etkilerini açıklamayı amaçlamaktadır.

2. Sorunlar

A) Normal Sosyal Büyüme Gereksinimi

Son kırk yıl içinde Japonya'da köklü endüstrileşme ve şehirleşme gibi hızlı ve büyük sosyal değişimler oldu. Bunların sonucunda genç ebeveynler iki ya da üç yatak odalı apartmanlara taşındılar ve aile tipi, eski geniş aileden çekirdek aile tipine dönüştü. Bir ailedeki birey sayısı 1955

(*) Bu makale 31 Temmuz - 2 Ağustos 1990 tarihleri arasında Finlandiya'nın Lahti şehrinde toplanan "Bütünleşen Donyada Çocuklar" konulu "Uluslararası Okulöncesi Eğitim Kongresi"nde sunulmuştur. Çeviren, Sayın Dr. Tsuchiyama'ya tebliğin aynen Türkçeleştirilmesine izin verdiği için teşekkür borçludur.

(**) A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü Öğretim Üyesi.

yılında 5 iken, 1989 yılında 3.02'ye düştü. Genç ailelerin yaşam tarzı oldukça değişti. Kadınların ev işleri daha basit ve kolay hale geldi. Kadınların eğitim düzeyleri yükseldikçe sosyal rolleri ve pozisyonları da yükselmeye başladı. Anneler hem el emeği gerektiren alanlarda, hem de profesyonel meslek alanlarında çalışmaya başladılar. Bu durumun doğal sonucu olarak doğum oranı, ailelerin kendiliğinden gerçekletirdikleri nüfus planlaması ile, 1940 yılında 5.14 iken; 1952 yılında 1.6'ya, 1989 yılında ise 1.5'e düştü.

Bu bir ya da iki çocuklu aile olayı okul öncesi çağı çocuklarının sosyal gelişimlerinde önemli sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Böyle çocukların yaşamlarında ve oyunlarında farklı yaş gruplarındaki çocuklarla ilişki kurma deneyimleri eksik olmaktadır. Bunun sonucunda büyük çocuklar çok küçük çocukları sevme ve onların bakımını üstlenme konusunda hiç bir şansa sahip olamamaktadırlar. Bu çocuklar, kendilerinden daha küçükleri koruma tutumu ve bencil olmama gibi deneyimleri yaşama fırsatı bulamadan büyüyeceklerdir. Diğer yandan, küçük çocuklar da, günlük yaşam deneyimleri aracılığıyla kendilerinden daha büyük çocuklardan bilgi ve alışkanlıklar kazanamayacak ve onlardan sabır, işbirliği, saygı gibi sosyal uyum için gerekli olan bilgileri öğrenemeyeceklerdir.

B) Sağduyulu Bireyselliğin Şekillenme İhtiyacı

Geleneksel Japon anaokullarında, genellikle bir sınıfta kırk çocuk bulunmaktadır. Böyle bir sınıfta öğretmenin, çocukları uygun şekilde idare etmesi çok güçleşmektedir. Bunun sonucu olarak tüm çocuklar, ihtiyaç, ilgi ve olgunlukları ile ilgili bireysel farklılıkları görmezden gelinerek öğretmen merkezli öğretim yöntemi ile aynı etkinliklere katılma zorunda kalmaktadırlar. Bu yolla çocuklar otoriteye uyma konusunda iyi yetişmektedirler. Ancak, öğretmen merkezli öğretim yöntemi ile çocukların doğallıklarını, kendinden motive olmalarını, kendiliğinden etkinliğe girmelerini, yaratıcılıklarını ve buna benzer özelliklerini geliştirmek çok güç olmaktadır. Çünkü geleneksel Japon anaokullarında kız ya da erkek çocuklar bireysel olarak kabul görmemektedirler. Bu yüzden her çocuğun gereksinimleri karşılanamamakta ve güven duygusu sağlanamamaktadır. Her bir çocuğun öğretmenin bireysel sevgisini hissedebilmesi ve kendisi olarak sağlıklı bünyesinde öğretmene güvenmeyi öğrenmesi için, her öğretmene düşen çocuk sayısının yirmiden az olacak şekilde azaltılması gerekmektedir.

C) Bakım İhtiyacı

Küçük çocuklar hergün sabahın erken saatlerinden akşama kadar uzun bir süre sınıflarda buldukları için sınıflar onların günlük yaşam yerleri haline gelmektedir. Öğretmen, aynı zamanda, onlara bakmaktadır. Bu, öğretmenin anneyi tamamlayan, onun yerine geçen bir kişi olması anlamına gelmektedir. Bir öğretmen için tüm çocuklara yeterli bakım

sağlamak mümkün değildir. Ancak öğretmen, yardımcı öğretmen ya da gönüllü yardımcıları olmasa dahi, gruptaki büyük çocuklardan küçüklerin bakımı konusunda abla ve ağabeylermiş gibi yardım alabilir. Bu aile benzeri yapı içinde çocuk, kabul görme, ait olma, istenme gibi duygulara sahip olabilmektedir.

D) Sağduyulu Eğitim İhtiyacı

Büyük sınıflı geleneksel anaokullarında eğitim, bilgi ile ilgili öğretimde öğretmen merkezli; elişi beden eğitimi, artistik olarak kendini ifade etme gibi grup etkinliklerinde öğretmen tarafından yönlendirilen etkinlikler şeklinde olmaktadır. Diğer yandan serbest oyun, dinlenme ya da etkinlikler arasındaki bir ara olarak düşünülmektedir. Böyle bir durumda eğitimin gerçek özü olan çocukla öğretmen arasındaki yakın bireysel ilişkiyi, çocuk-çocuk arasındaki dostça insan ilişkisini kurmak çok güç olmaktadır. Ana babalar anaokulundan, en önce, çocuklarına ilkokula giriş için zihinsel hazırlık kazandırmasını beklemektedirler. Genellikle ana babalar erken çocukluk döneminde çocuğun kendi deneyimleriyle bir bütün halinde büyümesinde, kişiliğinin gelişmesinde ve alışkanlıklarının şekillendirilmesinde anaokulunun rolünün ne denli önemli olduğundan haberdar değillerdir.

Geleneksel okulöncesi eğitim yapısından yeni bir gelişimsel çevre yapısına doğru bir reform yapmak gerekmektedir. Bu yeni çevre, öğretmenler tarafından çocuklar için bir yaşam yeri olarak yapılandırılmıştır. Böyle bir yerde karışık yaş grubu çocuklarına doğal, arkadaşça ilişkiler içinde kendi doğallıklarıyla, kendi yönsemeleriyle ve serbest kararlarıyla ne yapacaklarını seçme ve karar verme yönünde rehberlik edilmektedir.

3. Yöntemler

Çocuklara bu yeni tarz bakım ve eğitimi sağlamak için geleneksel sınıf aşağıda açıklanan **Ev**, **Öğrenme Merkezi** ve **Sınıf** şeklinde üç çeşitten oluşan yeni yapıya dönüştürülmüştür.

A) Ev

2,5-5 yaşlarındaki çocuklar her biri değişik yaşlardaki 18 çocuktan oluşan altı gruba ayrıldı. Her bir grupta bakım sağlayan bir öğretmen ve günlük yaşam için **Ev** adı verilen bir odası vardır. Ev adı verilen bu oda amaçlı eğitsel etkinliklerin yapıldığı yerden farklıydı. Her ev grubundaki çocukların sayısı; iki yaşından 2 ya da 3 çocuk, üç yaşından 6 çocuk, dört yaşından 4 ya da 5 çocuk, beş yaşından 5 çocuk gibi, her ev grubunda toplam çocuk sayısı 18 olacak şekilde yaşa göre sınıflandırılmıştı.

Eğer bir çocuğun abla ya da ağabeyi de aynı kuruma devam ediyorsa onların da aynı Ev grubuna konulması şarttı. Evi yakın olduğu için okul dışında oyun arkadaşlığı ilişkisi içinde olan çocuklar da yine aynı ev

grubuna konulmaktaydı. Böylece bu ev gruplarında çocuklar okul yaşamlarıyla okul dışı yaşamları arasındaki devamlılık fikrini kazanabilmektedirler.

Her bir ev grubuna o grubun öğretmenin soyadı verilmektedir. Böylece her çocuk öğretmenin ailesine aitmiş gibi bir yakınlık hissetmekte ve öğretmen de her bir çocuğu kendi ailesinin bir ferdi gibi kabul edebilmektedir. Ev adı verilen gruptaki öğretmenin tek sorumluluğu çocuğa tam bir bakım sağlamaktır. Bu öğretmenin öğretimle ilgili hiçbir görevi yoktur.

Öğretmen ve çocuklar farklı yaşlardaki Ev-arkadaşlarına saygı göstermeyi ve karmaşık grupla birlikte yaşarken ortak deneyimler aracılığıyla birbirleriyle işbirliği yapmayı öğrenmektedirler. Ev grubu önceden planlanmış eğitsel amaçları olan bir grup değildir, fakat bu gruplarda önceden amaçlanmamış olsa da eğitsel sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir. Çünkü bu gruplarda küçük çocukların günlük yaşamın çeşitli anlarında büyük çocukları taklit etmeleri şeklinde formal olmayan bir eğitim yer almaktadır. Ev denilen aynı odada çocuklar, serbest oyun etkinliklerinde eğlenirken, sabah ve akşam kahvaltısı yaparken, öğle yemeği yerken ve öğleden sonra uyurken birlikte yaşamaktadırlar. Daha büyük çocuklar küçük çocukların günlük bakımla ilgili tutumları geliştirmelerine yardım ederken aynı zamanda küçük çocuklar arasındaki rekabeti ve birbirlerini küçük görme duygularını da ortadan kaldırırlar. Aynı yaş grubundaki çocukları içeren sınıflardan oluşan geleneksel anaokullarının en büyük hatası, farklı olanları dışta bırakma tutumunun farkında olmadan geliştirilmesidir. Ayrıca bu sınıflarda öğretmen zihinsel gelişimde yeterliliğe öncelik vermekte ve bunu istemektedirler. Yeni ev sistemiyle bu problemin üstesinden gelinebilmiştir.

B) Öğrenme Merkezi

Öğrenme merkezi, üç yaşının üzerindeki çocuklar için öğretmen tarafından her bir çocuğun gereksinim, ilgi ve olgunluğuna göre planlanmış bireyselleştirilmiş etkinlikler aracılığıyla amaçlı eğitim yapılan yerdir. Her ev grubunun bir ya da iki öğrenme etkinlik alanlarını içeren farklı Öğrenme Merkezi vardır. İki çeşit merkez etkinliği söz konusudur.

Bunlardan biri, öğretmenin rehberlik ettiği ve haftanın üç günü sabah saat 10.00 - 11.30 arasında yer alan düzenli etkinliklerdir. Diğer hergün sabah saat 7.00 - 9.30 ile akşam üzeri saat 15.30 - 18.00 arasında ev etkinliklerinden serbest oyun sırasında kendiliğinden ortaya çıkan etkinliklerdir. Merkez etkinlik süresi içinde ilke olarak tüm çocukların kendi arzularına göre, serbestçe seçecekleri herhangi bir odaya gitmelerine izin verilmektedir. Bununla birlikte, düzenli merkez etkinliklerinde sınıf öğretmeni ya da ev öğretmeni her çocuğa hangi öğrenme merkezini seçeceği konusunda o çocuğun gereksinimi

dikkate alarak rehberlik etmektedir. Çocuğun hangi tür öğrenme merkezini seçeceği konusundaki son karar, o çocuğun daha önceki merkez etkinliklerine katılımı ile ilgili geçmiş kayıtlarına göre hem çocuk hem de öğretmenin ortak kararlarıyla verilmektedir.

Öğrenme alanları şu beş öğrenme merkezine ayrılmıştır:

1. Din ve Sosyal Çalışmalar
2. Dil ve Sayı, Miktar, Şekil
3. Yaratıcı Sanat Çalışmaları
4. Tiyatro ve Müzik
5. Doğa ve Deneyler

Her merkezde yukarıda sıralanan bu öğrenme alanları ile ilişkili çok çeşitli öğrenme materyalleri hazırlanmıştır. Her bir öğrenme merkezinde eğitim programını geliştirme ve okul yılı boyunca düzenli etkinlikler sırasında çocuklara rehberlik etme ile sorumlu bir öğretmen vardır. Her merkezde öğrenme alanları ile ilgili konuda uzman olan bir kişi öğretmene yardımcı olmaktadır.

C) Sınıf

Sınıf geleneksel anaokullardaki sınıflara benzemektedir. Ancak üç yaşının üzerindeki çocuklar için yalnızca haftanın üç sabahı kullanılmaktadır. **Sınıf ve Merkez** etkinlikleri birbirini izleyen günlerde dönerli olarak yapılmaktadır. Yalnız iki yaşındaki çocuklar için her sabah sınıf etkinlikleri vardır. Sınıf etkinliklerinin süresi saat 10.00 - 11.30 arası bir buçuk saattir. Sınıflar aynı yaş gruplarını içerecek şekilde organize edilmiştir. Sınıfların ve her sınıftaki çocukların sayısı şöyledir: İki yaş grubunda her birinde 6 çocuk olan iki sınıf, üç yaş grubunda her birinde 15 çocuk olan iki sınıf, beş yaş grubunda 30 çocuktan oluşan bir sınıf olmak üzere toplam altı sınıf.

Her sınıftaki öğrenme etkinlikleri, sorumlu sınıf öğretmenin rehberliği altında planlanmaktadır. Her öğretmen kendi sınıfındaki etkinlikleri her bir yaş grubunun olgunluk düzeyine uygun olarak yapılan öğretmenler toplantılarındaki görüşmeler çerçevesinde planlamak zorundadır.

D) Daha Büyük Çocuklarla Küçüklerin Karşılıklı Değişimi

8 haftalıktan 2 yaş 4 aya kadar olan küçük çocuklar doğdukları ay ve yıl dikkate alınarak aynı yaş gruplarında tutulmaktadır. Daha büyük çocuklar her ay iki kez, küçük çocuklarla oynamak ve bebek bakımı konusunda öğretmene yardım etmek için sıfır ya da bir yaşındaki çocukların buldukları odalara alınmaktadır.

4) Günlük Program

Tüm ocuklar için günlük program aŐađıdaki Şekilde planlanmıŐtır:

EV (Merkez) SERBEST OYUN	EV KAHALTI	MERKEZ ya da SINIF	EV ÖĞLE YEMEĞİ	EV UYKU	EV KAHALTI	EV (Merkez) SERBEST OYUN	EVE GİDİŐ
-----------------------------------	---------------	--------------------------	----------------------	------------	---------------	-----------------------------------	--------------

5) Sonuçlar

Çocuklar zamanlarının çoğunu **Merkez** ve **Sınıfla** kıyaslandığında daha rahatlatıcı ve eğlenceli olan serbest oyun etkinliklerinin yer aldığı **Ev** kısmında geçirmektedirler. Bu, çocuğu her günkü uzun süreli sınıf etkinliklerinin ağır baskı ve gerginliğinden kurtarmaktadır. Bu durum çocukların sakin ve huzurlu bir kiŐilik geliştirmelerine de yardım eder.

Amaçlı ğrenme etkinliklerine ayrılan zaman, her biri yalnızca 1 saat 15 dakika olan **sınıf** ve **merkezin** kısa bir özel süresi Şeklinde olmaktadır. (Diğer 15 dakika çocukların ev grubundan ayrılıp, tuvalete gitme gibi etkinlikleri yapabilmeleri için esnek bırakılmıŐtır). Çocuklara uygulanacak uyarıcılar, dolayısıyla çocuğun duyabileceği gerginlik bu sürede odaklaŐmıŐtır. Bu durum çocuğun öğrenme deneyimlerini de daha verimli hale getirmektedir.

Çocuğun yaŐamının zenginleŐtirilmesinde, bakım ve eğitimin birleŐtirilmesinde, biliŐsel, sosyal ve duygusal elemanlar arasında daha dengeli bir biçimde verimli bir toplam geliŐme sağlanmasında ve benzeri konularda etkili olabilecek pek çok etmen bulunabilir. Burada açıklanan uygulamada yaşam ve öğrenme birbirinden ayrılmaktadır ama aynı zamanda çocuğun kiŐilik geliŐiminde bir bütün haline de gelebilmektedir.